

WSTĘP

Dynamicznie wzrastająca rola mediów w naszym życiu sprawia, że w inny sposób niż dawniej doświadczamy życia społecznego. Postrzegamy bieżące wydarzenia za ich pośrednictwem, inaczej odbieramy czas i przestrzeń, które przestały już – dzięki mediom – być od siebie zależne. Nowe możliwości techniczne sprawiają, że dochodzi też do przeobrażenia kontaktów bezpośrednich – mimo niewątpliwego skracania dystansów zanika poczucie więzi społecznej, osłabiają się tradycyjne relacje interpersonalne na rzecz wzrastającej roli komunikowania w cyberprzestrzeni. Paradoksalnie, media z jednej strony spływają kontakty interpersonalne, z drugiej stały się miejscem wsparcia społecznego, zwierzeń, mówienia o najintymniejszych szczegółach życia, miejscem, w którym podglądanie innych ludzi jest społecznie akceptowalne i wręcz pożądane. Prezentacja własnej osoby w Internecie nie jest już postrzegana jako narcyzm, ale norma społeczna – walka o uwagę i akceptację innych przejawia się wstawianiem osobistych zdjęć na Facebook, Instagram, Snapchat, a charakter młodych ludzi często zorientowany jest na „ja, mnie, moje, o mnie”, przy powszechnym dążeniu do skupiania uwagi innych na sobie.

Dostępność nowych technologii sprawiła, że są one stałym elementem rzeczywistości nie tylko społecznej, ale i edukacyjnej – już nie tylko uczeń jest zanurzony w cyfrowym świecie, ale i nauczyciel, aby dotrzymać kroku swoim wychowankom, musi zadbać o to, by były one integralną częścią procesu nauczania-uczenia się. Media rozumiane jako środki dydaktyczne są coraz bardziej atrakcyjne zarówno dla uczniów, jak i nauczycieli. Wprowadzane w sposób świadomy do procesu nauczania mogą znacznie zwiększyć efektywność przekazywanych treści, inspirować, aktywizować i pobudzać do kreatywnego działania i lepszej pracy. Bezsprzecznie komunikaty medialne pełnią funkcje edukacyjne: codzienne obcowanie z przekazywanymi nam przez media informacjami, oglądanie filmów, korzystanie z portali społecznościowych, czytanie blogów, oglądanie vlogów czy też granie w gry komputerowe stanowi nieocenione źródło inspiracji edukacyjnych. Dziś trudno jest wyobrazić sobie edukację bez mediów czy też mówić o nich bez ich odniesienia do edukacji – media kreują rzeczywistość społeczną, ustalają modele, normy i standardy zachowań, nie można ich zatem postawić poza obszarem zainteresowań edukacji.

To już bowiem nie tylko narzędzia intelektualne, które stanowią przedłużenie możliwości działania człowieka, poznawania i przeżywania, ale też miejsce, w którym zachodzi komunikacja społeczna, swoista przestrzeń, w której wymieniane są myśli, uczucia, poglądy i porady. To w niej dochodzi do zachowań pozytywnych, ale i tych społecznie niepożądanych (np. internetowa cyberprzemoc), to tu żyje i funkcjonuje współczesny człowiek. To rzeczywistość przeobrażająca się w sposób bardzo dynamiczny, które to zmiany dokonują się pod wpływem ciągłego rozwoju technologii komunikacyjno-informacyjnych. W tak szybko zmieniającym się środowisku nieodzowne jest posiadanie kompetencji, które pozwolą nam poczuć się pełnoprawnym użytkownikiem cyfrowej rzeczywistości. Wydawać by się mogło, że człowiek otoczony ze wszystkich stron mediami znakomicie tę rzeczywistość zna, a media nie mają przed nim tajemnic. Nic bardziej mylnego – o ile najmłodszy uczestnicy rzeczywistości cyfrowej nabywają umiejętności medialne niemal intuicyjnie, równolegle do rozwoju poznawczego i wiedzy przedmiotowej, o tyle starsze pokolenia muszą te kompetencje w sposób świadomy nabywać i rozwijać. Należy przy tym pamiętać, że ciągły, dynamiczny rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych wymusza aktualizację naszych medialnych kompetencji. O takiej potrzebie mówią już nie tylko pedagodzy medialni – zapisy na ten temat pojawiły się już parę lat temu w dokumentach unijnych i rządowych wielu krajów europejskich. Dziś do głównych zadań stojących przed edukatorami medialnymi należy nauka posługiwania się mediami jako narzędziami pracy intelektualnej człowieka i przygotowanie społeczeństwa (zwłaszcza dzieci i młodzieży) do krytycznego odbioru komunikatów medialnych. To także mówienie o funkcjach i mechanizmach oddziaływania mediów, umiejętność dokonywania selekcji informacji, dostrzeganie zagrożeń i niebezpieczeństw płynących z mediów. Dla edukatorów medialnych istotne staje się także nauczanie, jak tworzyć komunikaty medialne – co sprawi, że dzieci i młodzież staną się aktywnymi uczestnikami rzeczywistości cyfrowej, a nie tylko jej biernymi odbiorcami.

Reforma edukacyjna stawia przed nauczycielami nowe wyzwania: uczyć lepiej, ciekawiej, efektywniej przy użyciu nowych technologii komunikacyjno-informacyjnych. Polska, wzorem innych krajów Unii Europejskiej, wprowadza do szkół wczesną naukę programowania, uznając je za jedną z podstawowych kompetencji XXI wieku, która nie tylko pomaga w nauce logicznego myślenia, precyzyjnego prezentowania myśli i poglądów, uczy rozwiązywania problemów, ale i kształci kompetencje społeczne, pokazując chociażby dzieciom, jak pracować w grupie. Trwają też prace nad innym rządowym projektem, który pozwoli w krótkim czasie wyposażyć szkoły w tablice interaktywne, zastępujące w klasach szkolnych te tradycyjne. Powstaje sporo inicjatyw związanych z bezpieczeństwem cyfrowym dzieci – dziś to jeden z kluczowych problemów, z którym musi się zmierzyć polska rodzina i szkoła. Promowanie rozwiązań, które pokażą, jak bezpiecznie korzystać z cyberprzestrzeni, jest jednym z zadań stojących przed nauczycielami edukacji medialnej lub osobami, którym dobro dzieci i młodzieży leży na sercu.

W ręce czytelnika trafia książka, której autorzy dostrzegają znaczenie mediów w edukacji i życiu społecznym. Artykuły zebrane w niej poświęcone są edukacji medialnej,

w tym kompetencjom medialnym współczesnego człowieka oraz przestrzeni edukacyjnej i społecznej współtworzonej przez nowe technologie. Autorzy pokazują w nich, jak tworzyć innowacyjne i przyjazne człowiekowi środowisko, odpowiadające wyzwaniom rzeczywistości cyfrowej.

Tekst otwierający książkę, autorstwa Marleny Plebańskiej, wprowadza nas w problematykę cyfrowych kompetencji nauczyciela. Autorka przedstawia listę tych umiejętności, które w przyszłości będą pożądane. Dzieli je na społeczne oraz te związane z rozwojem kompetencji cyfrowych. To właśnie połączenie umiejętnego wykorzystania tych dwóch grup kompetencji zapewni dzisiejszym uczniom przewagę konkurencyjną na rynku pracy i pozwoli im funkcjonować w realiach współczesnej gospodarki opartej na wiedzy. Kolejny artykuł, Natalii Walter, poświęcony jest wybranym komponentom inteligencji cyfrowej: empatii, wrażliwości i świadomości społecznej w przestrzeni Internetu. Autorka odpowiada w swoim artykule na pytania: czy altruizm i działania prospołeczne są możliwe w sieci oraz w jaki sposób kształtować je u dzieci? Z kolei Marta Ciesielka i Agata Osmenda pokazują, jak można wykorzystać blog w pracy nauczyciela. Autorki omawiają zastosowanie blogów edukacyjnych w kształceniu, przedstawiają oczekiwania uczniów w tym zakresie oraz opinie uczniów korzystających z bloga.

O wyzwaniach informacyjnych stojących przed nauczycielem pisze Danuta Morańska, słusznie zauważając, że współczesna edukacja wymaga przemian we wszystkich obszarach jej funkcjonowania, w tym wprowadzenia nowoczesnych metod, narzędzi i technologii informacyjnych do codziennej praktyki szkolnej. Podkreśla przy tym konieczność stworzenia specyficznych warunków jako istotnych dla rozwoju e-kompetencji. Z kolei Maria Porzucek-Miśkiewicz zwraca uwagę na inny aspekt społecznego wykorzystania mediów i opisuje postrzeganie osoby uzdolnionej w komunikatach medialnych. Autorka dokonuje przeglądu form i sposobów prezentacji ucznia zdolnego w mediach oraz analizuje postrzeganie i odbieranie tego przekazu przez odbiorcę. Próbuje podważyć przy tym powszechnie panujące stereotypy na temat osób o wysokim poziomie intelektualnym. Kolejny artykuł, Soni Wawrzyniak, poświęcony jest wykorzystaniu nowych technologii w procesie kształcenia dzieci i młodzieży z trudnościami w uczeniu się. Autorka dokonuje w nim analizy mediów mogących wspierać proces nauczania-uczenia się i próbuje znaleźć dla nich miejsce w codziennej praktyce szkolnej, słusznie zauważając, że media są doskonałym środkiem wspierającym pracę z takimi uczniami.

Z zupełnie innej perspektywy opisują społeczno-edukacyjne możliwości mediów Katarzyna Waszyńska i Dariusz P. Skowroński, pokazując nam, jak wykorzystać je w poradnictwie i terapii seksuologicznej, na przykładzie poradnictwa online. Tekst obrazuje wspierającą funkcję mediów, zarysowując zarówno plusy, jak i minusy internetowego poradnictwa. Kolejny tekst, Wiesława Bestrzyńskiego i Roberta Szymca, opisuje, jak przebiega nabywanie kompetencji językowych i medialnych przy wykorzystaniu autorskiej metody immersyjno-medialnej w opinii jej użytkowników. Autorzy dokonują ewaluacji wprowadzonej metody, zapoznając nas z opiniami jej użytkowników. W następnym artykule Anna Michniuk podejmuje się charakterystyki współczesnej szkoły,

sprawdzając, czy możemy o niej mówić, że jest *nowomediálna*. Zapoznaję nas z wynikami swoich badań, sprawdza, czy szkoły mają narzędzia do tego, by wprowadzać i rozbudowywać nauczanie z zastosowaniem nowych mediów.

O kompetencjach medialnych dzieci w wieku przedszkolnym pisze Anna Gocał, przekonując nas, że nawet dziecko w tym wieku możemy poddać edukacji medialnej, oddziałując z powodzeniem na kształtowanie się jego medialnych umiejętności, rozwijanych w późniejszym wieku. Agata Żbikowska próbuje z kolei przybliżyć nam kompetencje medialne polskich gimnazjalistów, pokazując, że również oni – cyfrowi tubylcy – mogą się od nas czegoś nauczyć. Dwa kolejne artykuły dotyczą wykorzystania gier komputerowych przez dzieci w wieku szkolnym – w pierwszym z nich Sylwia Polcyn-Matuszewska pokazuje, jak prawidłowo wprowadzać gry do procesu nauczania-uczenia się. W drugim Joanna Sikorska opisuje *Minecraft* jako przykład gry komputerowej rozwijającej inteligencję wielorakie dzieci w wieku wczesnoszkolnym i szkolnym. O jeszcze innym wykorzystaniu mediów w codziennej pracy szkoły pisze Daria Szykowna, pokazując, jak używać tablicy interaktywnej w szkole podstawowej. O nieformalnej edukacji zachodzącej w przestrzeni Internetu pisze Agata Osmólska, na konkretnych przykładach pokazując nam, jak przebiega proces uczenia się w cyberprzestrzeni. Innym medium zajmuje się Adam Pietrzykowski, słusznie zauważając, że współczesny uniwersytet musi uwzględniać w swoich działaniach środki komunikacji, jakie stały się dostępne za sprawą rewolucji teleinformatycznej. Telewizja akademicka jest narzędziem, które idealnie wpisuje się we współczesne potrzeby uniwersytetu i społeczeństwa. O ciekawej stronie mediów pisze Aleksandra Rożek, ukazując ich znaczenie w codziennym funkcjonowaniu osób z wadą słuchu. Szczególną uwagę zwraca na wspierającą i wspomagającą rolę mediów w procesie komunikacji. Pozostając w tematyce zdrowia i jego odniesienia do mediów, książkę zamyka artykuł Aleksandry Hulewskiej o mediach społecznościowych jako źródle wiedzy o zdrowiu.

Książka, którą oddaję w ręce czytelnika, napisana została przez specjalistów w zakresie pedagogiki i edukacji medialnej. Idee, które zaprezentowali, badania i poglądy na rzeczywistość cyfrową mogą stać się przyczynkiem do dalszych rozważań i badań w zakresie edukacji medialnej. Autorzy to w dużej mierze praktycy, którzy z sukcesem posługują się mediami i nowymi technologiami w codziennej pracy oraz wiedzą, jak wykorzystać je do stwarzania możliwości rozwoju człowieka.

Agnieszka Iwanicka